

De afgrond en de fantasie

Hoevele malen werd in de loop van de geschiedenis niet het nabije einde van het sociale systeem voorspeld. Van de millenaristische sekten, die dachten dat de dag van het Laatste Oordeel dat nu voor de deur stond een einde zou maken aan het rijk van de Antichrist, tot de verschillende stromingen van de zogenaamde arbeidersbeweging, die het kapitalisme voor gebroken hielden omwille van haar onoverkomelijke interne contradicties – alle voorspellingen gingen altijd gepaard met de illusie dat uit het puin van de oude wereld de dagenraad zou komen van een nieuwe en betere tijd (in de vorm van het Gouden Tijdperk of het communisme).

Zoals je wel gemerkt zult hebben, is het niet zo gelopen.

Ondanks politieke en sociale omwentelingen, oorlogen en revoluties – of beter, in het merendeel van de gevallen juist door dit alles tezamen – is de oude wereld erin geslaagd te overleven en zichzelf te reproduceren. De zetels van de macht en de kluizen van de winst werden soms misschien beschadigd, maar zijn er altijd ongedeerd of zelfs versterkt uitgekomen. In de meest dramatische gevallen zagen we simpelweg een wisseling van de macht. Niets anders.

Maar ditmaal, nee. Langs meerdere kanten wordt uitgelegd dat de dingen ditmaal anders zullen verlopen. Eerder dan in een situatie van stagnatie, staat we in feite tegenover een echt en waar doodlopend straatje. Ook omdat wat op het spel staat niet alleen maar de voortzetting van een dementerende sociale organisatie is, maar het biologische overleven zelf. Het schijnt dat het nog slechts een kwestie van tijd is, aangezien we het punt van onomkeerbaarheid al voorbij zijn.

De wereld waarin we leven is in staat van ontbinding, en deze diagnose berust op vele symptomen. Hetgeen vandaag de meeste allarmismes opwekt is de economie, die hier en daar diepe rimpels en onesthetische kraaienpoten begint te vertonen, zoals wat er aan het gebeuren is in Griekenland ons toon of wat er in Spanje (om niet te spreken over Italië) op til is: massa-ontslagen, een stijgende werkloosheid, bodemloze precariteit. De experts zelf die zich buigen over de zieke zien zich verplicht om toe te geven dat er geen uitweg is. In het beste geval zou de lijdensweg kunnen verlengd worden.

Een andere bron van bezorgdheid is de overbevolking van de planeet en de uitbreiding van het kapitalistische consumptiemodel dat een duizendlingwekkende uitputting van de natuurlijke bronnen vereist en waarvoor niemand een oplossing weet. De oproepen tot soberheid vallen in dovemansoren bij degenen die de luxe beschouwen als een gewoonte waar ze niet van willen afzien, of bij degenen die niet van plan is om het met minder te doen nu het binnen handbereik ligt. Vandaag consumeren we, morgen zien we wel. Het spreekt voor zich dat de ontmoeting tussen boulemie en schaarheid opschudding en conflicten provoceert en zal blijven provoceren, een ware burgeroorlog die ook opgestookt wordt door de religieuze fundamentalismes en de xenofobe spanningen. Het is zeker geen toeval dat net nu de militairen op straat beginnen patrouilleren en hun aanwezigheid op het terrein laten voelen. (1)

Hier in Italië is er veel te doen geweest rond een rapport van de NAVO (dat in het buitenland totaal onbekend gebleven is maar waar een boek over hetzelfde argument van de Spaanse ex-eerste minister Aznar de discussie doet oplaaien) terwijl het maar weinig geweten is dat de stad waar de zetel van het Europese Parlement en het hoofdkwartier van de NAVO zich bevinden, Brussel, een stad is die wonderbaarlijk buiten controle is, met wijken waar regelmatig rellen uitbreken en met een ontketende “criminaliteit” die niet aarzelt op het vuur te openen op de onderdrukkers in uniform. In februari 2009, net op het moment dat in Madrid de beurs ineens stortte, protesteerden politieagenten voor het Justitiepaleis in de Belgische hoofdstad, wanhopig als ze zijn om dagelijks als schietschijf te dienen voor de oorlogswapens van de overvallers. Is het soms niet veelzeggend dat de Heren van de (democratische) Politiek en van de (humanitaire) Oorlog zoveel nutteloze moeite doen om hun eigen diktaten aan een alsmaar meer verhit Midden-Oosten op te leggen terwijl ze wanneer ze nog maar een stapje uit hun kantoren zetten al moeten oppassen om de kogels te ontwijken?

En nu dat we er toch zijn, wat zeggen over de oorlogsconflicten die al jarenlang zoveel landen in bloed dompelen? De ene na de andere werden de beloftes over “snelle successen” vergeten en werd duidelijk dat het niet het sturen van versterkingen, het veranderen van generaals of het wijzigen van de strategieën zijn die iets gaan veranderen, deze oorlogen blijven maar doorgaan. Vandaar de uitbreiding en vermenigvuldiging van militaire bases (we denken aan Vicenza, Mattarello, Pisa,...) aan de ene kant, en het opstoken van rancune en haat voor het zogenaamde “Westen” aan de andere kant. De enige variabele in deze context is de mogelijkheid dat in het vuurrad van de op het rechte pad te brengen schurkenstaten, de keuze op een gegeven moment valt op een regime dat gebruik kan maken van atoomkoppen.

Ondertussen wordt de klimaatsituatie alsmaar meer onvoorspelbaar met een opeenvolging van stormen, orkanen, overstromingen enzovoort. Beledigd op alle manieren neemt de natuur haar weerwraak op een mensheid die zodanig arrogant is dat ze beweert haar te beteugelen. Daarbovenop komen nog de voortdurende incidenten die door de mens veroorzaakt worden zoals bijvoorbeeld wat er in april in de Golf van Mexico gebeurd is en in juli in China waar miljoenen en miljoenen liters petroleum in de oceaan gestort werden. Tenslotte ook beter om niet na te denken over wat er morgen zou kunnen gebeuren in één of andere kerncentrale. En de lijst van politieke, sociale en milieurampen – die nu feitelijk onvermijdelijk geworden zijn, en in alle mogelijke combinaties plaatsvinden – wordt dag na dag langer.

Neem nu al deze situaties en limieten samen, goed mengen, schudden en geef het mengsel om op te lossen aan hun voornaamste oorzaak, de heersende klasse, daarenboven in haar meest ranzige versie die je je kan herinneren (alleszins hier in Italië). De conclusie is voorspelbaar: we staan aan de rand van de afgrond, van de ineensstorting, van de uitsterving. Daarenboven is er geen enkel enkel alternatief perspectief in staat om een barst te veroorzaken in de harten van de menselijke wezens wiens zintuigen volledig versuft zijn door het mediatiek geraas. Wanneer alle meeslepende utopieën begraven zijn onder bergen kruiperige realpolitik, wat *anders* blijft er dan nog over om te doen? Niets, van *anders* blijft werkelijk niets over. Alleen de berusting bij het bestaande heerst onbetwist. Wat een vreemde situatie! Langs de ene kant worden Nobelprijzen en Oscars uitgereikt aan de Cassandra's die schriële alarmkreten lanceren en langs de andere kant gaat alles door alsof er niets aan de hand was. In plaats van op te springen, aangezien er geen minuut meer te verliezen valt, blijft men gezeten, gewend door hetgeen komende is te zien als onomkeerbaar.

Dit apocalyptische klimaat produceert effecten en het is de moeite om daar wat woorden aan te wijden. Over het algemeen veroorzaakt die een apatische onverschilligheid. Als het einde van de wereld nabij is, dan is het zinloos om zich al te veel zorgen te maken, dan kan je al evengoed het weinige dat nog overblijft om te leven op de best mogelijk manier doorkomen en je amuseren. Het narrenschip van onze beschaving lijkt op de beroemde Titanic. Het werd beschouwd als een zeker en

onzinkbaar schip, de passagiers gebruiken wat stukjes van de ijsberg die op het dek gevlogen waren als ijsblokjes in hun drankjes. En terwijl het schip aan het zinken was, bleef in de zaal het orkest doorspelen...

Voor vele anderen heeft het bewustzijn over de dreiging een paraliserend effect. Terreur en angst die het verstand verduisteren, de reflexen vertragen en ertoe leiden om te vertrouwen op degenen die verondersteld worden de vereiste middelen en competenties te hebben om het gevaar te lijf te gaan, op de Staat. Op die manier wordt de beul in plaats van ter discussie gesteld te worden, belemmerd en bestreden te worden door zijn slachtoffers, aangeropen, gelegitimeerd, geconsolideerd. Het beheer van de catastrofe is een tweezijdige affaire, politiek en economisch. De parabool van het heden lijkt zo onvermijdelijk dat sommige van haar critici ertoe gebracht worden er zich niet druk meer over te maken en direct overstappen naar de toekomst.

De zon van de toekomst wordt verhuld door de rookpluimen van het industriële systeem en dus is het niet meer de kwestie om de komst van de *grote avond* voor te bereiden. Beter zich voorbereiden op de *dag erna*. Redden wie zich redden kan, eigenlijk. Van degene die leert om vuur te maken door stokjes tegen elkaar te wrijven tot degene die zich toelegt op het inventariseren van wat het verdient om behouden te worden, is er een voortdurend herhalen dat het zinloos is om een maatschappij te willen omverwerpen die reeds aan het ineensinken is; alles is een intense activiteit rondom onwaarschijnlijke arken van Noë. Ook de vrome stem van degene die het heeft over de noodzaak om de “kloosters van het derde millenium” te bouwen of “schaduwstructuren” die in staat zijn om de diensten te leveren die binnenkort zullen ontbreken sluiten zich aan bij dit koor.

En wat dan met degenen die niet zinnens is om gedwee af te wachten tot het kadaver van de eigen vijand in de rivier voor hem voorbijdrijft? Hier brengt de permanente staat van urgentie ertoe om te denken dat op extreme ziektes geantwoord moet worden met extreme geneesmiddelen. Dus, komaf maken met de verschillen die verdelen: beter om die te verklaren tot eenvoudige nuanceverschillen en de gelijkenissen te onderlijnen die bijeenbrengen. Hetgeen op het spel staat is te belangrijk.

De aan de gang zijnde catastrofe moet getrotseerd worden *met alle mogelijke middelen*.

Langs de ene kant de idiote lach en de verlamming die gedictieerd wordt door de paniek, het is te zeggen, de apologie van de berusting.

Langs de andere kant het hoperige fatalisme en het politieke opportunisme, het is te zeggen, de apologie van het overleven. Als dit de effecten zijn van de aangekondigde apocalyps, dan zou je je bijna vragen gaan stellen bij de spontaniteit en de oprechtheid van haar barden. Want er bestaan ook andere mogelijkheden. Bijvoorbeeld dat de dramatische tonen van de medische diagnose van het kapitalisme opzettelijk overdreven worden. Niemand ontkent de slechte gezondheidstoestand ervan, maar hoeveel malen werd het in het verleden al niet op sterven na dood verklaard? Dat de stemmen over de nabije dood misschien slechts een manier zijn om een nuttig afwachten te genereren dat het kapitalisme toelaat om opnieuw op kracht te komen in plaats van een woede te ontketen die haar fataal (die wel) zou kunnen zijn? En de planeet, staat die echt op instorten? De wateren van het Bikini-atol waar de eerste atoomtesten plaatsvonden, werden verbeeld als een maanlandschap waar we voor eeuwig van moesten wegblijven. Totdat recentelijk degene die zich waagt in deze wateren er ontdekt heeft dat het leven opnieuw de bovenhand genomen heeft. De natuur – soms op een bizarre manier, maar weelderig – heeft de menselijke waanzin overleefd. En dus? We moeten neerknielen voor wat misschien slechts een propaganda-leugen is, of moeten we opnieuw moed putten uit wat misschien slechts een troostende illusie is?

Een vals probleem. Het lijkt geen twijfel dat de apocalyps de revolutie aan het domein van het denkbare en het mogelijk ontruikt heeft, waarbij het eerste gebaseerd wordt op de onverschilligheid (vandaag veralgemeend) en het tweede op een opstaat van bewustzijn en waardigheid (vandaag afwezig). Daarenboven gaat de vergiftiging van het milieu en het bewustzijn (en nooit zal genoeg onderlijnd

kunnen worden hoe de vernietiging van het externe leven gepaard gaat met de afslachting van het interne leven) zo ver dat gevreesd kan worden dat zelfs een diepgaande en radicale sociale omwenteling niet meer in staat zou zijn om het onherstelbare te herstellen. Maar juist de onzekerheid, het gebrek aan krukken om zich aan vast te klampen zou een beslissende vastberadenheid kunnen bieden om zichzelf terug te vinden, eindelijk zonder bemiddelingen. Wanneer je niets meer te verliezen hebt, waarom dan niet doen wat je het meeste verlangt? Als de dood niet langer een verafgelegen te vrezen eventualiteit is maar net een zekerheid die je moet trotseren, waarom dan niet beginnen leven? Als we ons dan toch in de afgrond moeten storten, dan zal het op z'n minst de afgrond zijn die we zelf gekozen hebben.

“Het wonderbaarlijke, ik herhaal het, is overal, in elk tijdperk, op elk moment. Het is, het zou het leven zelf moeten zijn, op voorwaarde dat het van dit leven niet iets opzettelijk armzalig maakt zoals men zich inspant om deze maatschappij met haar scholen, haar religies, haar rechtbanken, haar oorlogen, haar bezettingen en bevrijdingen, haar concentratiekampen en haar vreselijke materiële en intellectuele ellende te maken. Evenwel herinner ik het me: ik zat in de gevangenis van Rennes waar ze mij hadden doen opsluiten in mei 1940 omdat ik de misdaad begaan had om te denken dat zulke maatschappij mijn vijand is, terwijl zij me verplicht hadden, mij zoals vele anderen, om die tot twee maal toe te verdedigen, ik, die niets met haar gemeen had. We kennen allemaal de meubilering van die plekken: een groffe imitatie van een bed dat volgens het reglement overdag tegen de muur moet geplooid worden, net zodat je verplicht bent je op de vloer neer te vleien, tegenover een tafel die vastzit in de muur en daarnaast een kruk die vastzit aan dezelfde muur opdat de gevangene zich niet zou overgeven aan de obsessionele verleiding om er zich van te bedienen om zijn cipier af te maken (hoe kan een mens nu cipier worden? Ik blijf het maar niet begrijpen. Naast de afgrond van schande die zulk ‘beroep’ impliceert, leeft ook de cipier in de gevangenis.) Op een ochtend schilderde ik de ramen van het kozijn blauw. Een groot deel van de dag bracht ik uitgevleid op de vloer door, met het hoofd gericht naar het raam waar de zon niet meer doorkwam. En in die ramen heb ik, een beetje nadat ze geschilderd waren, het gelaat van Franciscus I gezien zoals ikd ie mij herinnerde uit de handleidingen van algemene geschiedenis. Op het raam ernaast tekende zich een paard af. Daarachter was er een tropisch landschap dat erg leek op dat van de douanier Rousseau en waar in de hoek onderaan rechts een fee zat. Hoe fascinerend was die fee, die vlinders rondstrooide met een charmante en sierlijke beweging van haar hand dat ze boven haar hoofd hield.”

Gearresteerd door de nazi's verliest de auteur van deze getuigenis zich in fantasmagorie. Het executiepeloton kon hem elke dag uit zijn cel komen halen, en nochtans...

Als vijand van deze maatschappij, van haar bezettingen en van haar bevrijdingen, aanvaardde hij niet, zelfs niet tegenover de meest dramatische materiële situatie, om de zwarte vlag van de verbeelding te begraven.

Het leven, ondanks alles.

(1) Sinds 2009 zet de Italiaanse Staat militairen in om samen met de politie te patrouilleren op straat, voornamelijk in de grootsteden.

[Machete, aperiodico anarchico, nummer 6, september 2010]

ATabula ARasa

De afgrond en de fantasie

atabularasa.org